

МЕХАНІЗМ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНИХ ІНІЦІАТИВ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Т. В. Усюк, асистент

Житомирський національний агроекологічний університет

Досліджено специфіку розвитку сільськогосподарської кооперації в умовах формування інституційного середовища. Ідентифіковано стратегічні компоненти механізму інституційного забезпечення розвитку кооперативних ініціатив у сільській місцевості.

Постановка проблеми. Розвиток сільськогосподарської кооперації відбувається відповідно до існуючих інституційних механізмів їх регулювання та підтримки. Практика, звичаї та традиції формування кооперативних ініціатив у сільській місцевості за сучасних умов господарювання не демонструють стійкості при зміні умов інституційного середовища. Така ситуація суттєво ускладнює досягнення позитивних результатів діяльності кооперативів, і, як наслідок, не сприяє повноцінній реалізації потенціалу та виконання

покладених на них функції у повному обсязі. З огляду на це, актуальним є удосконалення основних напрямів та важелів інституційного механізму регулювання та підтримки кооперативного руху у сільській місцевості. Активізація сільських підприємців до створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів суттєво підвищить ступінь їх готовності до участі у формуванні правового поля, обмежень та приписів соціально-економічного характеру, змін у «правилах гри» або ухваленні рішень щодо імплементації інституційних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток сільськогосподарської кооперації через призму теорії інституціоналізму активно досліджуються вітчизняними та зарубіжними науковцями. Досить вагомими в обґрунтуванні сучасних умов розвитку кооперативної ідеї на сільських територіях є дослідження таких вчених, як: В. Зіновчука [1], П. Канінського [2], Л. Молдаван [3], А. Пантелеймоновича [4], Г. Черевко [5] та ін. Водночас, варто зазначити, що наукові праці прихильників інституціональної теорії здебільшого ґрунтуються на визначенні формалізованого впливу інституційних складових на діяльність кооперативних структур, виявленні умов дотримання правил, норм і обмежень законодавчого характеру та обґрунтуванню перспектив їх ефективної інституціоналізації. Відтак, дискусійними залишаються питання щодо удосконалення та можливості практичного застосування механізму інституційного забезпечення розвитку сільськогосподарської кооперації.

Мета і методика досліджень. Метою дослідження є розробка рекомендацій щодо удосконалення механізму інституційного забезпечення розвитку кооперативних ініціатив у сільській місцевості. Теоретичною та методологічною основою дослідження став діалектичний метод пізнання і системний підхід до вивчення економічних явищ та процесів, що відбуваються у контексті активізації кооперативного руху у сільській місцевості на інституційних засадах. У процесі дослідження застосовувалися загальнонаукові (аналіз та синтез, наукова абстракція) і спеціальні економічні методи (абстрактно-логічний, аналітичний, графічний).

Виклад основного матеріалу. Механізм інституційного забезпечення розвитку сільськогосподарської кооперації є цілісною системою, що включає в себе сукупність взаємопов'язаних інституційних систем, які сприяють ефективному впровадженню законодавчих, економічних, політичних та інших змін у діяльність об'єднань кооперативного типу.

Процес впровадження змін щодо розвитку сільськогосподарської кооперації в умовах формування інституційного середовища повинно відбуватися одночасно на 3 взаємопов'язаних рівнях – національному, регіональному та безпосередньо на рівні окремої кооперативної структури, що сприятиме досягненню синергетичного ефекту адаптації до інституційних нововведень. Впровадження інституційних змін у діяльність кооперативів здійснюється безпосередньо такими суб'єктами інституційної структури, як:

- інститути державного впливу (реформатори): органи державної влади, фонди підтримки підприємництва і кооперативного руху та ін.

- регіональні інститути (провайдери): обласні та районні державні адміністрації; ініціативні групи наукових інститутів;

- сільськогосподарські кооперативи: безпосередні виконавці перетворень; вимоги щодо впровадження інституційних змін доводяться у вигляді інформації про необхідність здійснення перебудови існуючої системи регулювання діяльності об'єднання. Процес впровадження інституційних змін у розвиток кооперативних ініціатив у сільській місцевості можливий за двома напрямками:

- 1) адаптація до інноваційних інституцій – формальне управління;

- 2) перебудова поведінкових аспектів кооператорів або нівелювання необхідності пристосування до змін – неформальне управління.

При переважанні другого напрямку у розвитку кооперативів має місце явище «інституційного розриву», або невідповідності формальних інституцій неформальним у їх безпосередній взаємодії при реалізації ідеї створення кооперативної структури сільськими підприємцями. У свою чергу виникнення такої ситуації зумовлює появу інституційних бар'єрів або перешкод (інституційних «пасток») у розвитку сільськогосподарської кооперації. За таких умов особливої уваги потребує процес активізації макроекономічних важелів інституційного регулювання та розвитку кооперативних ініціатив у сільській місцевості, який повинен забезпечувати дотримання науково обґрунтованих принципів та методів щодо узгодження інтересів у напрямі підтримки діяльності кооперативних структур.

Досить важливим аспектом в удосконаленні зазначеного механізму є обґрунтування основних критеріїв, способів, інструментів та важелів у його формуванні. За таких умов важливим є врахування пропозицій самих кооператорів щодо визначення стратегічної

зорієнтованості основних складових механізму інституційного забезпечення, відповідно до розв'язання існуючих соціально-економічних проблем розвитку сільських територій. Напрями удосконалення інструментарію зазначеного механізму повинні орієнтуватися на консолідацію ідей щодо активізації кооперативної ініціативи у сільській місцевості та підвищення ефективності діяльності кооперативів в цілому. З цією метою запропоновано на рівні державних органів використовувати інструментарій регулювання та активізації кооперативного руху у сільській місцевості (рис. 1).

Стратегічними компонентами інституційного механізму розвитку кооперативних ініціатив у сільській місцевості варто визначити такі, як:

- законодавчі інституції (розробка та впровадження норм й обмежень, зорієнтованих на реалізацію основних положень державної політики щодо активізації кооперативного руху; удосконалення законодавчого трактування та розмежування інституцій у контексті «зміни правил гри»);

- економічні інституції (удосконалення існуючих директив у контексті стабілізації й формування системи «справедливих» цін на сільськогосподарську продукцію; управління процесами формування вартості у межах реалізації законодавчих інституцій);

- інститут власності (сприяння непорушності прав власності в межах кожного окремого кооперативного формування; забезпечення виконання договірних зобов'язань в контексті реалізації умов контрактації);

- інститут соціального капіталу (необхідність дотримання принципів соціальної справедливості; активізація впливу неформальних інституцій, зокрема, тих, які сприяють формуванню ініціативних груп щодо проведення просвітницької роботи серед сільських підприємців з метою зниження рівня недовіри до кооперативів та «розвіювання» існуючих стереотипів).

Реалізація інструментарію механізму інституційного забезпечення розвитку кооперативної ініціативи у сільській місцевості спрямовані на покращення соціально-економічного стану кожної окремої кооперативної структури. Застосування інституційних, організаційних та економічних методів впливу є основоположними у регулюванні діяльності кооперативів, оскільки це дозволяє суттєво знизити ступінь невизначеності, ризику та прояву опортуністичної поведінки з боку партнерів. Зокрема, в межах економічних методів передбачається формування таких чинників інституційного впливу, які сприяють покращенню результатів діяльності сільськогосподарських

кооперативів. Досягнення стратегічних цілей на основі використання сукупності інституцій суспільно-політичного характеру лежить в площині організаційних методів. Інституційні методи є відображенням комплексного застосування адміністративних та правових регуляторів розвитку кооперативних ініціатив у сільській місцевості на основі застосування інституцій формального та неформального характеру.

Рис. 1. Інструментарій механізму інституційного забезпечення розвитку кооперативної ініціативи у сільській місцевості

Висновки. Розвиток сільськогосподарської кооперації, як одного з ключових пріоритетів аграрної політики, полягає в інтегрованому процесі інституційних змін, які зорієнтовані на реалізацію кооперативної ініціативи у сільській місцевості. Процес впровадження змін у розвиток кооперативних структур здійснюється за двома напрямками: адаптація до нових інституцій та перебудова поведінкових аспектів кооператора. Важливого значення при цьому

набуває використання інструментарію механізму інституційного забезпечення зазначених процесів як основи активізації кооперативної ініціативи та регулювання діяльності кооперативних структур у рамках існуючих «правил гри».

Список використаних джерел

1. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук; Друге вид., доповнене і перероблене. – К.: Логос, 2001. – 380 с.
2. Канінський П. К. Розвиток обслуговуючої кооперації в сільському господарстві України: монографія [текст] / П. К. Канінський, В. К. Збарський, В. О. Цимбал. – К.: ІАЕ, 2010. – 222 с.
3. Молдаван Л. В. Роль кооперативів у подоланні сільської бідності / Л. В. Молдаван, Д. Ф. Крисанов, Л. О. Удова // Економіка АПК. – 2010. – № 11. – С. 121–129.
4. Пантелеймоненко А. О. Аграрна кооперація в Україні: теорія і практика : монографія / А. О. Пантелеймоненко. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 347 с.
5. Черевко Г. В. Кооперація як шлях підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств / Г. В. Черевко, Ф. В. Горбонос, Д. Г. Черевко // Вісник Львівської комерційної академії. – 2009. – № 8. – С. 271–282.